

AZ ÍRÁSBELINEK MINŐSÜLŐ JOGNYILATKOZATOK TÉTELES JOGI SZABÁLYAI

KÖRÖSY Judit*

Nemcsak a mindennapi életben, hanem az üzleti kapcsolatokban is megfigyelhető, hogy a kommunikáció átalakul, egyszerűsödik. Ezzel párhuzamosan a közlés formája is átkerül az online térbe, hiszen az elektronikus kommunikáció nemcsak könnyebb, hanem gyorsabb és költséghatékonyabb megoldás is. Ezeket a változásokat nemcsak a technika fejlődése, hanem gazdasági válságok is indukálhatják. A kommunikáció eredményeként megtett nyilatkozatok a jog világában akaratnyilatkozatként vagy tudomás-kijelentésként, egyszerű tényállításként értelmezhetők. Az új típusú kommunikációs formák magánjogi megítélése viszont időről-időre kérdéseket vet fel.¹

A magánjogban, különösen a kötelmi jogban, de akár a társasági jogban vagy a családjogi jogviszonyokban a jogalanyok szándékukat jognyilatkozat megtételével és címzett nyilatkozat esetén annak közlésével fejezik ki. A Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény (a továbbiakban: Ptk.) kodifikációs munkájának egyik nagy célkitűzése volt, hogy a jogintézményeket dogmatikailag világosan, koherens rendszerben szabályozza. Ez a törekvés a jognyilatkozatok kapcsán is megfigyelhető.² A Ptk. a jognyilatkozatot joghatás kiváltására irányuló akaratnyilatkozatként határozza meg, amely a Ptk. 6:4. § (2) bekezdése szerint szóban, írásban vagy ráutaló magatartással tehető.

* PhD-hallgató, Károli Gáspár Református Egyetem.

¹ A digitális jognyilatkozatok megítélésének bizonytalansága a közjogi jogviszonyokban nem merül fel élesen, hiszen ott egyrészt a közjogi szereplő az elektronikus kommunikáció biztosítására jellemzően megfelelő infrastruktúrával rendelkezik, másrészt a közjogi jogviszonyokban kógens szabályozás érvényesül, amely nem enged teret a digitális technikák öltöztetésének alkalmazásának.

² A régi Polgári Törvénykönyv a szerződések általános rendelkezéseit szabályozta, így csak jogértelmezéssel váltak levezethetővé a nem kötelmi jellegű jognyilatkozatok alapvető szabályai.

A jognyilatkozatok általános szabályainak megalkotásakor a Ptk. a magánjogi kódexhez illően rugalmas és időtálló szabályozásra törekedett, ennek érdekében pedig a norma szövege nemcsak nem merevíti meg a szabályozást, hanem garantálja a technológiasemlegességet is, amely elsősorban a jelenlévők és a távollévők között létrejött, továbbá az írásba foglaltnak minősülő jognyilatkozatok szabályozása kapcsán érhető tetten.³

A Ptk. normaszövegét előkészítő kodifikációs szerkesztőbizottság előtt több lehetőség is adott volt a digitális térben folyó kommunikáció magánjogi minősítésére. Egyrészt a kódex megtarthatta volna a klasszikus hármas tagolást a jognyilatkozatoknál, és a jogalkalmazóra bízhatta volna azt, hogy ebben a rendszerben esetről esetre elhelyezze a digitális formában létrejött és közölt jognyilatkozatokat. Ez a megoldás tulajdonképpen azt jelentette volna, hogy a jogalkotó nem vesz tudomást az új típusú jognyilatkozatokról. Második megoldásként a Ptk. elvi éllel leszögezhetette volna azt, hogy a jognyilatkozatokat az online térben is meg lehet tenni, ezzel azonban nyitva hagyta volna azt a kérdést, hogy az ebben a formában megtett jognyilatkozatok mikor minősülnek írásbelinek.⁴

További lehetőségként a Ptk. példálózó jelleggel rögzíthette volna az írásbelivel egyenértékű, digitális formában tett nyilatkozatok körét, rögzítve azokat a szempontokat, amelyet a nem kimerítő jellegű felsoroláson túl a további nyilatkozatok minősítésekor iránymutatásul szolgálnak. A Ptk. viszont egy negyedik megoldást választott, és kizárólag azokat a konjunktív kritériumokat szabta meg, amelynek teljesítése esetén a nyilatkozatot írásbelinek kell tekinteni. Az ilyen jellegű rugalmas szabályozásnak azonban vannak veszélyei és számtalan kérdést is felvethet.

Bár a rugalmas szabályozási technika eredményeként megalkotott norma képes alkalmazkodni a változó életviszonyokhoz, azonban bizonyos mértékig bizonytalanságot is eredményezhet, hiszen ha nem ad egyértelmű iránymutatást egy adott kérdésben, akkor a jogalanyok nem lehetnek biztosak abban, hogy cselekményük joghatás kiváltására alkalmas lesz-e. A kiszámíthatatlanság

³ Nemcsak az az újdonság, hogy a Ptk. 6:10. §-a alapján a jognyilatkozat rendelkezéseit nem kizárólag a kötelmi jogi jognyilatkozatokra lehet alkalmazni, hanem az is, hogy a Ptk. felállít egy vélelmet vagy inkább fikciót, mely szerint vannak olyan jognyilatkozatok, amelyek nem írásban születtek, ha azonban megfelelnek bizonyos kritériumoknak, úgy azokat írásba foglaltnak kell tekinteni.

⁴ Érdemes lehet azt is megvizsgálni, hogy az írásbeliség kritériumainak meg nem felelő, digitális térben létrejött jognyilatkozat szóbelinek minősülhet-e, azaz ilyen formán joghatás kiváltására alkalmas-e. Ez azonban nem tárgya a jelen tanulmánynak.

pedig kockázat, ami kerülendő, különösen a gazdasági életben. Kérdés, hogy visszaveti-e ez a bizonytalanság az új technológiák alkalmazását.

A digitalizáció a magánjogi szabályozásra is értelemszerűen hatással van. Az új technológiák jogi szempontú értékelése és a klasszikus jogintézményekbe történő beépítése azonban nem egyszerű feladat. Az viszont látható, hogy a jogalanyok széles körben alkalmazzák a digitális megoldásokat a magánjogi jogviszonyokban is, így kiemelt jelentősége van annak, hogy a jogi szabályozás – akár annak bizonytalansága miatt is – ne jelentse a gátját a digitális kommunikációs formák megfelelő jogi megítélésének. Ez véleményem szerint nemcsak a jogbiztonság elvi jelentősége miatt fontos, hanem azért is, mert a digitális kommunikációval idő és pénz takarítható meg, amely a szerződéses viszonyokban lényeges szempont. A Ptk. elfogadása óta eltelt tíz év, de úgy tűnik, hogy a digitális formában született vagy közölt, írásbelinek tekintendő jognyilatkozatok érvényességi feltételei nem tisztáztak.

Fontos, hogy az alaktság anyagi jogi szabályaira, vagyis nem a minősített, hanem az egyszerű okiratok szabályozására kell gondolnunk. Mindezt ki kell egészíteni azzal is, hogy nem az elektronikus aláírással ellátott dokumentumokra érdemes fókuszálni, egyrészt azért, mert annak jogi minősítése nem vet fel alapvető kérdéseket, másrészt pedig azért, mert a klasszikus szerződéses jogviszonyokban – talán annak költségigénye és nehézsége miatt – az elektronikus aláírás eddig nem igazán terjedt el.

Az írásba foglaltnak tekintendő jognyilatkozatok problémája tehát egyrészt azért merül fel, mert a Ptk. csak a kereteket és a kritériumokat határozza meg, azt pedig a gyakorlatnak kell kidolgoznia, hogy milyen nyilatkozatok felelnek meg a hármas konjunktív feltételnek. Másrészt pedig azért is érdekes ez a kérdés, mert az információs technológia robbanásszerű fejlődése okán az elmúlt időszakban sorra jelentek meg olyan újfajta kommunikációs csatornák, amelyek esetén vizsgálni lehet az alakissággal összefüggő előírásoknak való megfelelést.

1. Az alakisági követelmény mögött húzódó érdek

Ha visszakanyarodunk ahhoz a kérdéshez, hogy milyen célt szolgál az írásbeliség, különböző magyarázatokkal találkozhatunk. Szladits⁵ szerint az okirati kényszer többnyire az ügyletkötés komolyságát kívánja biztosítani, ezen felül éles határvonalat húz az ügylet előkészítése és a véglegesítése között, célja lehet

⁵ SZLADITS Károly (szerk.): *Magyar magánjog*. Budapest, Grill Kádó, 1941. 293.

a „jogviszonyok kétségtelenségének” előmozdítása a pereskedés korlátozása végett. A régi Ptk. magyarázata⁶ azt emeli ki, hogy bár a szerződéseknél a jogszabály által megkívánt alakiság előírása kivételes, a felek azokat a szerződéseket, amelyek nem azonnal mennek teljesedésbe, csaknem mindig írásban kötik meg. Ennek oka, hogy a szerződő felek is felismerik az írásba foglalás adta előnyöket, a félreértések kiküszöbölését és a bizonyítás megkönnyítését. További indok lehet, hogy szervezetek esetén sok esetben a jogviszonyok belső nyilvántartása is szükségessé teszi a szerződések írásba foglalását.⁷ Az írásbeli alakban létrejött jognyilatkozat segítheti az esetlegesen felmerülő jogvita megnyugtató rendezését, hiszen rögzíti a nyilatkozat tartalmát. Ez persze nem jelenti azt, hogy az írásbeli jognyilatkozatok esetén nem merülhetnek fel értelmezési kérdések, de ha vizsgálható a nyilatkozat tényleges tartalma, úgy már megítélhető, hogy az milyen joghatás kiváltására volt alkalmas.

A Ptk.-hoz fűzött indokolás⁸ szerint a társasági jogi jogviszonyokban különös jelentősége van annak, hogy a jognyilatkozatok utólag is ellenőrizhető formában jöjjenek létre, amelynek eszköze az írásbeliség. Ehhez hozzá kell tenni, hogy a gazdálkodó szervezetek közhiteles nyilvántartásában kivétel nélkül az okiratiság elve érvényesül, amely szintén feltételezi az írásbeli alakot. A munkajogi szabályozásban a kötelező alakiság a bírói gyakorlat szerint a jogbiztonságot szolgálja,⁹ a pénzügyi közvetítőrendszer szereplői esetén pedig az ágazati szabályozásban előírt alakisági feltételek legfőbb célja a pénzügyi intézmények átláthatóságának, valamint a prudens működés széleskörű ellenőrizhetőségének a biztosítása.¹⁰ Közhiteles nyilvántartások kapcsán az okiratiság szintén garanciális elvként érvényesül, hiszen a nyilvántartásban szereplő bejegyzések valóságát garantálja. Minden jogterületen lehetnek tehát olyan elvárások, amelyeket az írásbeli forma tud biztosítani.

⁶ EÖRSI Gyula – GELLÉRT György (szerk.): *A Polgári Törvénykönyv magyarázata*. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, 1981. 1031.

⁷ Ez a gyakorlatban vagy úgy történik, hogy a gazdálkodó szervezetek a szerződést már írásban kötik meg, vagy szóban megállapodnak a tárgyalások során, és az így létrejött szerződést közvetlenül utána írásba foglalják, valamilyen formában megerősítik.

⁸ 2013. évi V. törvény indokolása (Harmadik könyv: A jogi személy, Harmadik rész: Gazdasági társaság, X. cím: A gazdasági társaságok közös szabályai, XV. fejezet: Általános rendelkezések).

⁹ BH 1995. 680.

¹⁰ Az írásbeliség kérdésköre a Hpt. szabályozásának tükrében. 1. pont.
<https://tinyurl.com/y9t6wdzn>

2. Alakítás és bizonyító erő

Mielőtt rátérnék az írásba foglaltnak minősülő nyilatkozatok tételes jogi szabályainak elemzésére, azt is előre kell bocsátani, hogy a vizsgálat tárgyát a minősített okiratok nem képezik. A Ptk. ugyanis az alakítás körében az írásbeli formában létrejött jognyilatkozatokat szabályozza azzal, hogy jogszabály a jognyilatkozat megtételére minősített okirati formát is előírhat. A minősített okirati forma, a közokirat vagy a teljes bizonyító erejű magánokirat esetén szigorúbb alakszerűségi követelmények érvényesülnek, a polgári perrendtartásról szóló 2016. évi CXXX. törvény viszont taxatív felsorolást ad ezen okiratok körére, így nem merül fel olyan élesen az a kérdés, az online térben született okiratokhoz vagy elektronikus dokumentumokhoz kapcsolódhat-e bizonyító erő.

3. Az írásbeli jognyilatkozatok

Ahhoz, hogy az írásba foglaltnak minősülő jognyilatkozat tételes jogi szabályainak lényege láthatóvá váljon, elsőként az írásbeli jognyilatkozat fogalmi elemeinek a vizsgálata indokolt. A Ptk. 6:7. § (1) és (2) bekezdése szerint a Ptk. eltérő rendelkezése hiányában a jognyilatkozat akkor minősül írásba foglaltnak, ha annak legalább a lényeges tartalmát írásba foglalták, és azt a nyilatkozó fél aláírta. A normaszöveg tehát lényegében két érvényességi feltételt szab, magát a nyilatkozat rögzítését és annak aláírását.

A nyilatkozat lényeges tartalmának írásba foglalása tulajdonképpen az akaratnyilatkozatnak írásjegyekkel történő, maradandó eszközön, rendszerint papíron való rögzítését jelenti. A Ptk. normaszövege azonban nem támaszt olyan feltételt, hogy az írásba foglalás csak kézzel fogható, maradandó eszközön történhet, ezért álláspontom szerint a nyilatkozat rögzítésére elektronikus dokumentumban is sor kerülhet abban az esetben, ha az írásjegyek használatával történik, vagyis a kép- illetve hangfelvétel már nem tartozhat ebbe a körbe.

A következő feltétel, az aláírás funkciójának elemzése azért is lényeges, mert az az írásbelinek minősülő jognyilatkozatoknál is relevanciával bír. Az aláírás egyrészt keretet ad a nyilatkozat tartalmának és egyben le is zárja azt, hiszen az aláírás minden esetben a nyilatkozat végén szerepel. Ezen túlmenően pedig igazolja azt is, hogy a nyilatkozat kitől származik. Szívós Kristóf a kézzel írt aláírás szerepének vizsgálatakor a német szakirodalom alapján az aláírás három funkcióját jelölte meg. Elsőként a véglegességi funkciót, amely szerint az aláírás a nyilatkozó akaratának teljes és végleges kinyilvánítását szolgálja. Az

elővigyázatossági funkció biztosítja, hogy a nyilatkozattevő olyan nyilatkozatot tesz, amihez kötve van. Végül a bizonyítási funkció jogvita esetén az aláírás bizonyítási célból való felhasználására szolgál.¹¹

Az aláírás fogalmát és kritériumait a Kúria a végrendeleti tanú aláírása kapcsán vizsgálta.¹² Rámutatott, hogy az aláírás „hétköznapi jelentésének lényeges eleme, hogy közvetlenül az aláírótól való származását fejezi ki és célja e személy különböző élethelyzetekben történő azonosítása”. A Kúria szerint nem vonható le olyan következtetés, hogy az aláírás szokásos módjának csak a családi és az utónév együttes használata felelne meg, hiszen ebben az esetben ez megszorító értelmezésre vezetne, figyelemmel arra, hogy az emberek a mindennapi életben a legkülönbözőbb aláírásmódokat használják, ebből következően aláírásképek is rendkívül eltérő lehet azzal, hogy mindenki rendelkezik egy rá jellemző, sajátos, egyedi írásképpel.¹³ Kifejtette, hogy az aláírással szemben elvárás, hogy az alapján a tanú személyét akár magából az okiratból, akár pedig utóbb más módon kétséget kizáró módon azonosítani lehessen.¹⁴ Az aláírás funkciója tehát legfőképpen az, hogy kétséget kizáróan meghatározható legyen, hogy kinek az akaratnyilatkozata vagy tudomás-kijelentése került rögzítésre.

A hagyományos értelemben vett okirat esetén a jognyilatkozatot jellemzően egy maradandó eszköz, a papír tartalmazza,¹⁵ amelyen szerepel a nyilatkozattevő aláírása. Kérdés azonban, hogy a jogalkotó korlátozta-e az írásbeli alakot a papír alapú okiratokra. Ez a Ptk.-ból véleményem szerint nem vezethető le. Ha nem a hagyományos, papír alapú okiratba foglalt jognyilatkozatokat vizsgáljuk,

¹¹ Szívós Kristóf: Az elektronikus okiratok dogmatikai alapjai és szabályozási környezetük. In: CERTICKY Mária (szerk.): *Innovatív magánjogi megoldások a társadalmi-gazdasági haladás szolgálatában*. Miskolc, Magánjogi Oktatók Egyesülete, 2020. 20. Az Abschlussfunktion, a Warnfunktion és a Beweisfunktion bővebb kifejtése: Cristopher KUNER – ANJA MIEDEBRODT: Written Signature Requirements and Electric Authentication: A Comparative Perspective. *EDI Law Review*, 1999/2–3. 144.

¹² A Kúria (Legfelsőbb Bíróság) elsőként EBH2006. 1412 számú határozatában vizsgálta a végrendeleti tanú aláírásával szemben támasztott követelményeket, majd ezt követte a 3/2012. Polgári jogegységi határozat, amely már nem olyan szigorú az aláírás kritériumainak megállapításakor, a 2/2016. Polgári jogegységi határozat pedig már nem követeli meg azt sem, hogy a tanú személye magából az okiratból megállapítható legyen. A jogegységi határozat azt is kiemeli, hogy a polgárok aláírásképe különböző lehet, nem vezethető le a jogszabályokból olyan elvárás, hogy az aláírásnak olvashatónak kell lennie, de az aláírás esetén vizsgálni szükséges, hogy az aláíró azt a rá jellemző szokásos módon írta-e alá és személye az okiratból megállapítható-e.

¹³ Ld. bővebben: 3/2012. Polgári jogegységi határozat 3. pontja.

¹⁴ 2/2016. Polgári jogegységi határozat 4. pontja.

¹⁵ Bizonyára nemcsak a papír lehet maradandó eszköz, de most az egyszerűség kedvéért a papíralapú okiratokat vizsgálom.

és figyelemmel vagyunk az elektronikus aláírásról szóló törvény kifejezett rendelkezésére,¹⁶ mely egyenértékűnek tekinti a fokozott biztonságú elektronikus aláírást a hagyományos aláírással, akkor megállapítható az, hogy rendszerint az elektronikusan aláírt dokumentum a Ptk. 6:7. § (2) bekezdésének hatálya alá tartozik, mivel ebben az esetben a jognyilatkozatot elektronikus okirat tartalmazza, azt digitális írásjegyek rögzítik, az aláírást pedig legalább fokozott biztonságú elektronikus aláírás formájában helyezték el az okiraton. Az elektronikus okirat nem kerül kinyomtatásra, azaz nem papír alapon áll rendelkezésre, de az elektronikus dokumentum a papír alapú okirattal egyező módon tartalmazza a nyilatkozó jognyilatkozatát. Az elektronikus aláírás pedig nemcsak a jogszabályi rendelkezések alapján, de funkciójában is megfelel a papír alapú okiraton elhelyezett aláírásnak, hiszen abból megállapítható az aláírótól való származása, és az aláíró személye is. Ebből pedig az következik, hogy a Ptk. 6:7. § (2) bekezdésének hatálya alá tartozik nemcsak a papír alapú okirat, de a legalább fokozott biztonságú elektronikus aláírással ellátott elektronikus okirat is, vagyis utóbbi írásbeli, ezért azt álláspontom szerint nem kell – fikcióval – írásbelinek tekinteni.

Az érvényességi feltételeket követően érdemes röviden a címzett jognyilatkozat hatályosulására, azaz a jognyilatkozat közlésének a módjára is kitérni. A Ptk.-hoz fűzött indokolás itt is kiemeli a technológiasemleges szabályozást, amelyet rugalmas szabályozási technikának is nevezhetünk. A Ptk. 6:5. §-a szerint a jelenlevők között tett jognyilatkozat nyomban, a távollevők között tett jognyilatkozat pedig a címzethez való megérkezéssel válik hatályossá. A Ptk. egyben kimondja, hogy a jognyilatkozat akkor jelenlevők között tett, ha a jognyilatkozat tartalmáról a címzett annak megtételével egyidejűleg tudomást szerez.

Az írásbelinek minősülő jognyilatkozatok kapcsán érdemes elgondolkodni azon, hogy a jogalkotó ténylegesen három vagy négy különböző kategóriába sorolta-e a joghatás kiváltására alkalmas nyilatkozatokat, vagyis a digitális térben született nyilatkozatok az írásbeli, szóbeli és ráutaló magatartással tett nyilatkozatok mellett önálló kategóriának tekinthetők-e. A Ptk. megfogalmazása (írásba foglaltnak kell tekinteni) ugyanis nem feltétlenül arra utal, hogy a megfelelő formában közölt digitális nyilatkozatokat írásbelinek kívánná minő-

¹⁶ Az elektronikus aláírásról szóló 2001. évi XXXV. törvény 4. § (1) bekezdése szerint „[h]a jogszabály a 3. § (2)-(4) bekezdésében foglaltakon kívüli jogviszonyban írásba foglalást ír elő, e követelménynek eleget tesz az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumba foglalás is, ha az elektronikusan aláírt elektronikus dokumentumot fokozott biztonságú elektronikus aláírással írják alá.”

síteni. Kérdés tehát, hogy azért kell írásba foglaltnak tekinteni, mert a jogalkotó vélelmezi, hogy az új típusú nyilatkozatok lényegében maradéktalanul teljesítik az alakisági előírásokat, így azonos tekintet alá esnek az írásbeli nyilatkozatokkal, vagyis ezek a digitális tér keretei között maradandó eszközzel tett és aláírt nyilatkozatok. A másik lehetőség szerint a szabályozói cél az volt, hogy a digitális térben született vagy közölt jognyilatkozatokból kiválassza azokat, amelyek joghatás kiváltására alkalmasnak minősülnek, annak ellenére, hogy ezek teljes mértékben eltérnek az írásbeli nyilatkozatoktól. Ebben az esetben a jogalkotó nem vezetett be új gyűjtőnevet vagy kategóriát erre a körre, hanem fikciót alkalmazott, hiszen tudta, hogy ezek a nyilatkozatok nem felelnek meg az írásbeliség kritériumainak, de szabályozási szempontból azzal egy tekintet alá esőnek tartotta őket, ezért minősülhetnek írásbelinek. Anélkül, hogy választ próbálnék adni erre a kérdésre, azt meg lehet jegyezni, hogy az írásbelinek minősülő nyilatkozatoknak nem a jellegadó sajátossága az írásjegyek használata, hiszen kép- és hangfelvétel útján is létrejöhetnek. Ami a hasonlóságot jelenti az írásbeli és az írásbelinek minősülő nyilatkozatok között, az egyértelműen a rögzítettség.

Felmerülhet továbbá az a kérdés is, hogy egyáltalán joghatás kiváltására alkalmasnak lehet-e tekinteni azokat a nyilatkozatokat, amelyek a digitális térben születtek, de nem teljesítik a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésében foglaltakat. Messzire vezetne az a kérdés, hogy ha léteznek ezek az írásbelinek nem tekinthető, digitális formában tett nyilatkozatok, úgy érvényesek-e, és ha igen, szóbeli vagy ráutaló magatartással tett nyilatkozatnak minősülnek-e. De ehhez hasonlóan számos kérdés merül fel akkor is, hogy azt vizsgáljuk, hogy mik azok a feltételek, amikor még egyszerű okiratokról beszélhetünk a digitális térben megtett jognyilatkozatok esetén.

4. Az írásbelinek tekintendő jognyilatkozatok köre a Ptk. 6:7. § (3) bekezdése szerint

Az írásba foglaltnak minősülő jognyilatkozatok esetén a jogalkotó nem taxatívan határozta meg, hogy milyen nyilatkozatok felelnek meg az alakisági előírásoknak, hanem rugalmas módon három konjunktív feltételt támasztott. Így írásbelinek kell tekinteni a jognyilatkozatot, ha annak közlésére a jognyilatkozatban foglalt tartalom változatlan visszaidézésére, a nyilatkozattevő személyének és a nyilatkozat megtétele időpontjának azonosítására alkalmas formában kerül sor.

Fontos kihangsúlyozni, hogy a jogalkotó nem a nyilatkozat megtételének módjára állapított meg kritériumokat, hanem annak közlésére. Ebből következően okkal merülhet fel az a – talán elméleti jellegű – kérdés, hogy a digitális térben született, nem közölt jognyilatkozat esetén beszélhetünk-e egyáltalán írásbelivel egyenértékű alakiságról. Nyilván a digitális térben megtett jognyilatkozat közlésére is csak digitálisan kerülhet sor, ezért akár elegendő lehet a jognyilatkozat közlésének feltételeit meghatározni, de a közlés nem tekinthető a jognyilatkozat érvényességi feltételének, hiszen az kizárólag a hatályosulás kapcsán bír jelentőséggel.

A hagyományos írásbeli jognyilatkozatoknál a jognyilatkozat közlése az alakiség szempontjából nem bír relevanciával, hiszen az az érvényességi feltétel, hogy a nyilatkozat írásba legyen foglalva és azon a nyilatkozó aláírását elhelyezze. A központi elem tehát itt az, hogy a nyilatkozat maradandó eszközön rögzítésre és tárolásra kerüljön, az, hogy a nyilatkozó ezt a címmel milyen módon és formában közli, a jognyilatkozat hatályosulása körében lényeges. Az írásbelinek minősülő jognyilatkozatok esetén ezzel szemben a hangsúly a közlésen, nem pedig a nyilatkozat megtételén van. Figyelemmel arra, hogy a jelenlévők között tett jognyilatkozat nyomban hatályossá válik, ezt annyiban indokolt pontosítani, hogy ebben az esetben a közlés egybeesik a nyilatkozat megtételével, így a fenti probléma csak a távollévők között tett nyilatkozat esetén merül fel.

Visszatérve az írásbelinek minősülő jognyilatkozat hármas feltételéhez, a Ptk. rugalmas szabályozási megoldást alkalmazott, hiszen a 6:7. § (3) bekezdés megfogalmazta azokat a kritériumokat, amelyek mentén kellő bizonyossággal meg lehet állapítani, hogy mi a nyilatkozat tartalma, az kitől származik, és mikor született, így a jogalkotó az ilyen módon közölt jognyilatkozatot joghatás kiváltására alkalmasnak ítélte meg. Ezt a szabályozási technikát a jogalkotó a technológiasemlegeség biztosítása céljából alkalmazta, mivel úgy ítélte meg, hogy ez a rendelkezés rugalmasan tud majd alkalmazkodni a technológiai újításokhoz, amely időtállóvá teszi a szabályozást.

Ahhoz, hogy egyértelmű legyen a fenti hármas konjunktív feltételrendszer pontos tartalma, érdemes a hagyományos papíralapú okirat esetén is megvizsgálni ezeket az elvárásokat, hiszen azok ott is értelmezhetőek. A tartalom változatlan visszaidézésére való alkalmasság az okirat esetén nyilvánvalóan fennáll, hiszen a papír tintával írt írásjegyeket tartalmaz, ami a nyilatkozat

tartalmát rögzíti és megőrzi.¹⁷ Meg kell jegyezni, hogy a maradandóság nem örök érvényű, hiszen a papír utóbb elveszítheti ezt a funkciót, mert például megsemmisülhet, azonban az érvényességi feltételt a nyilatkozat megtételekor szükséges vizsgálni. Véleményem szerint ez lényeges szempont. Az írásjegyek kifejezés értelmezése külön tanulmányt érdemel, itt csak a Ptk. 7:16. § (3) bekezdését érdemes megemlíteni, mely szerint érvénytelen a gyorsírással vagy a közönséges írástól eltérő egyéb jel- vagy számjegyírással készült magánvégrendelet.

A következő kikötést, a jognyilatkozat megtételének időpontját hagyományosan a keltezés igazolja, amely jellemzően az akaratnyilatkozat végén kerül feltüntetésre. A Ptk. azonban általános jelleggel nem mondja ki, hogy a keltezést vagy a jognyilatkozat megtétele időpontját az írásbeli jognyilatkozatnak tartalmaznia kell. Egyes jognyilatkozatok esetén maga a Ptk. vagy más jogszabály is érvényességi kellékként rögzíti a keltezést,¹⁸ ez azonban nem szükségszerű kelléke az alakszerű okiratnak. Végül az utolsó elvárás a nyilatkozatokkal szemben a nyilatkozó személyének azonosítása. Ez az okiratok esetén tulajdonképpen az aláírásnak feleltethető meg, amely az írásbeli okiratnak is érvényességi kelléke. Az írásbeli okirat esetén az aláírás funkciója azonban más. A digitális térben tett nyilatkozatokat esetén ugyanis a cél annak megállapítása, hogy a jognyilatkozat kitől származik.

Éless Tamás az e-mail jogi megítélése kapcsán teszi fel azt a lényeges kérdést, hogy a Ptk. 6:7. § (3) bekezdése esetén vajon az a jogalkotó elvárása, hogy az adott technológia garantálja a tartalom változatlan visszaidézhetőségét, vagy elegendő az, ha alkalmas a változatlan visszaidézésre. Hasonló kérdés tehető fel a másik két feltétel, a nyilatkozó személye és a nyilatkozattétel időpontjának az azonosítása esetén is, hiszen jelentős eltérést jelent az, hogy a nyilatkozat alkalmas a nyilatkozattevő személyének azonosítására és a keltezés időpontjának megállapítására, vagy kétséget kizáróan alkalmas a fenti két kritérium meghatározására. Nagyon eltérő eredményre jutunk attól függően, hogy erre a kérdésre milyen választ adunk.¹⁹ Álláspontom szerint a megfelelő választ akkor kaphatjuk meg erre a kérdésre, ha alapvetésként rögzítjük, hogy a digitális térben született és közölt jognyilatkozatok esetén pusztán a technológiai ismeretek

¹⁷ Okirat akár egy ábrát vagy rajzot is tartalmazhat, de ezt most az egyszerűség kedvéért nem vizsgálom.

¹⁸ Ilyen előírást tartalmaz többek között az írásbeli magánvégrendelet esetén a Ptk. 7:17. § (1) bekezdése, vagy az ingatlan-nyilvántartási bejegyzés alapjául szolgáló okiratok esetén az ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény 32. § (2) bekezdése.

¹⁹ ÉLESS Tamás: Két dilemma az írásbeli jognyilatkozatok kapcsán. *Magyar Jog*, 2015/6. 322.

hiánya vagy attól való idegenkedés miatt nem támaszthatunk többletfeltételeket ahhoz képest, mint amit egy papír alapú okirattól elvárhatunk. Ebből pedig azt következik, hogy a Ptk. rendelkezéseit nem lehet megszorítóan értelmezni.

A Ptk. 6:7. § (3) bekezdését az Új Ptk. Tanácsadó Testület is vizsgálta.²⁰ Egységes álláspont nem alakult ki a kérdésben, de a Tanácsadó Testület többségi álláspontja szerint „a bíróságnak minden esetben meg kell vizsgálnia és meg kell állapítania, hogy az adott közlési forma az adott körülmények között megfelelt-e ezeknek a feltételeknek. A többségi álláspont lényegi eleme ugyanis, hogy a Ptk. 6:7. § (3) bekezdése nem írja elő az írásbelinek minősülő nyilatkozat esetén a valódiság és a hamisítatlanság követelményét. A kisebbségi álláspont szerint ezzel szemben elektronikus úton tett jognyilatkozat akkor tesz eleget az írásbeliség követelményének, ha azt e rendelkezéseknek megfelelően elektronikusan aláírják. Látható, hogy a kisebbségi álláspont egyértelműen meghaladtá vált, hiszen elektronikus aláírás hiányában is lehet írásbelinek minősülő jognyilatkozatot tenni. Érdemes azonban elgondolkodni a Tanácsadó Testület azon álláspontján, hogy a bíróságnak egyedileg kell megvizsgálni, hogy az adott közlési forma az adott körülmények között megfelelt-e a Ptk. feltételeinek. Ez az álláspont akár azt is sugallhatja, hogy akár egy rövid szöveges üzenet is megfelelhet ezeknek a feltételeknek, ha a címzett a nyilatkozó telefonszámát ismeri, és ezáltal azonosítani tudja, hogy az üzenet kitől származik, a nyilatkozat tartalmát az SMS szövegéből megismerheti, telefonja pedig jelzi számára az üzenet elküldésének időpontját. Az egyértelműen leszögezhető, hogy a bírói gyakorlat nem ment el idáig, és kérdéses, hogy a kiszámíthatóságot szolgálja-e az, ha utólagosan, gondos mérlegelést követően lehet csak megállapítani azt, hogy a jognyilatkozat írásbelinek minősíthető-e. Úgy gondolom, hogy segítette volna a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésének az alkalmazhatóságát, ha az egyedi vizsgálat szempontjai bővebben kifejtésre kerülnek. Mit is lehet ugyanis egyedileg vizsgálni egy ilyen nyilatkozatnál? A nyilatkozat tartalmának visszaidézhetősége véleményem szerint az adott technológiától, nem pedig a felek körülményeitől függő kérdés. Ha a rövid szöveges üzenetet vizsgáljuk, úgy a tartalom megjelenítése nem változhat a nyilatkozattétel körülményeitől, hiszen a szolgáltató egyfajta kommunikációs folyamat keretében kézbesíti az üzenetet. Az, hogy az üzenet egy telefonon milyen formátumban, betűtípusban, betűméretben jelenik meg, a telefon egyedi beállításaitól függ és a tartalom szempontjából lényegtelen. A nyilatkozat megtételének időpontját szintén a kommunikációs csatorna

²⁰ A jognyilatkozat írásbeliségének követelményei a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésének az alkalmazásában.

jeleníti meg, ezért egyedi körülmény véleményem szerint csak a nyilatkozattevő személye lehet. További megválaszolandó kérdés viszont, hogy a nyilatkozatból egyértelműen ki kell tűnnie a nyilatkozattevő személyének, vagy elegendő az, ha a címzett a nyilatkozóhoz köthető, őt egyébként azonosítani képes egyedi adatból (pl. telefonszám, e-mail cím) meg tudja állapítani azt, hogy ki tette a nyilatkozatot.

A Ptk. elfogadása óta eltelt tíz év, de az írásbelinek minősülő jognyilatkozatok köre továbbra is zavarosnak tekinthető. Ha feltételezzük, hogy a Ptk. kodifikációjakor nem történt gyökeres változás az írásbelinek minősülő okiratok jogi megítélésében, úgy segítséget jelenthet a 2014 előtti szabályozás vizsgálata. A Polgári Törvénykönyv hatálybalépéséről és végrehajtásáról szóló 1960. évi 11. törvényerejű rendelet (a továbbiakban: régi Ptké.) 38. § (2) bekezdése tételesen meghatározta a „szokványostól eltérő” írásba foglalt okiratokat. Elsőként a levélváltás útján létrejött szerződést minősítette írásbelinek,²¹ ezen túlmenően pedig a táviratban foglalt jognyilatkozatot, a felek erre irányuló előzetes megállapodása esetén. Meg kell jegyezni, hogy az 1928. évi magánjogi törvényjavaslat is – a felek által kikötött írásbeli alaknál – kétség esetén írásbelinek minősítette a táviratváltás útján létrejött szerződést.²²

De milyen feltételeknek tud eleget tenni egy távirat? A Magyar Posta Zrt. meghatározása szerint a távirat egy rövid szöveges üzenet, melyet a Posta meghatározott időn belül kézbesít a címzettnek.²³ A távirat nem elektronikus formában kerül közlésre, hanem papír alapon, valamint nem tartalmaz hagyományos értelemben vett aláírást, de szerepel rajta a nyilatkozattevő neve, így megállapítható, hogy az kitől származik. A posta véleményem szerint hiteles helynek tekinthető, az ilyen módon továbbított üzenetet – aláírás hiányában – ezért lehet írásbelinek tekinteni.

²¹ A levélváltás útján tett kölcsönös és egybehangzó jognyilatkozatok szerződésként történő meghatározása azért bírt jelentőséggel, mivel a felek szerződéses akarátát két külön jognyilatkozat tartalmazta.

²² Az 1928. évi magánjogi törvényjavaslat 964. §-a a következőképpen rendelkezik: „[h]a a felek kötötték a szerződés érvényességét írásbeli alakhoz, az előbbi § szabályai azzal az eltéréssel állanak, hogy kétség esetében a levél- vagy táviratváltás útján létrejött megegyezés is elegendő”.

²³ A Magyar Posta Zrt. tájékoztatása szerint a távirat, mint egyetemes postai szolgáltatás, 174 év után 2021-ben szűnt meg. A hivatalos közlemény szerint eleinte csak hivatalos táviratokat adtak fel, de rövid időn belül magáncélú felhasználása is lehetővé vált. Népszerűségét az alábbi statisztikai adatok mutatják: „[m]íg 30 évvel ezelőtt [1991-ben] évente mintegy 8 millió táviratot küldtek egymásnak üzleti ügyfelek és magánszemélyek, az utóbbi években már csak az évi tízezres nagyságrend volt jellemző. 2020-ban összesen 23 ezer volt a feladott táviratok száma.”
forrás: https://www.posta.hu/aktualitasok/174_ev_utan_megszunik_a_tavirat_20210406

1968-tól²⁴ jogszabály eltérő rendelkezése hiányában írásbeli alakban jött létre a szerződés – a fentiekén túlmenően – a távgépírón történt üzenetváltás útján létrejött megegyezés esetén is. A távgépíró tulajdonképpen telexnek is nevezhetjük, működésének lényege, hogy „billentyűk lenyomásának hatására távírójeleket állít elő és ugyanakkor a vevőszerkezetére érkező távírójeleket szöveges formában kinyomtatja”.²⁵ A címzett a nyilatkozatot a távközlési szolgáltató segítségével papír alapon kapta kézhez, a nyilatkozattevő személye a telex azonosító kódja alapján volt meghatározható.

Az írásbeli alakban tett jognyilatkozat újabb formája az elektronikus aláírás magyarországi szabályozásához köthető. 2001. szeptember 1-től ugyanis az elektronikus aláírásról szóló törvény módosításának eredményeként írásbelinek minősült a maradandó eszközzel tett nyilatkozat, külön nevesítve a fokozott biztonságú elektronikus aláírással aláírt okiratot. Itt már a régi Ptk. részben szakít a taxatív felsorolással, és a maradandó eszközt mint feltételt szabja az írásbeliség feltételül.

Végül a régi Ptk. szabályozása 2004-ben kiegészült a telefaxszal mint az írásbeli jognyilatkozat új formájával.²⁶ A Wikipédia szerint „[a] fax egy olyan grafikus dokumentum, amely telefonhálózat használatával továbbítható”, vagyis a fax a hagyományos formában létrehozott dokumentumok egyszerű, tulajdonképpen képformátumú továbbítását biztosítja.

Összegezve, 2004-ig a jogi szabályozás tételesen meghatározta az írásbeli jognyilatkozatok körét, a technikai fejlődés eredményeként folyamatosan kiegészítve, taxatíván meghatározva azokat. 2004-ben mindössze annyi változott, hogy a régi Ptk. a nem kimerítő felsoroláson túlmenően rugalmas módon írásbelinek minősítette a maradandó eszközzel tett nyilatkozatot is.

Ha a távirat és a távgépíró esetén megvizsgáljuk azokat a feltételeket, amelyeket a Ptk. 6:7. § (3) bekezdése támaszt, megállapíthatjuk, hogy a nyilatkozat tartalmát egy közreműködő rögzítette, minden esetben papír alapon, a nyilatkozattevő személyét pedig ez a közreműködő a szöveges üzenetet feladó személy nyilatkozata alapján jelölte meg az üzenetben, a nyilatkozattevő személyazonosságának ellenőrzése viszont nem volt feltétel. A harmadik feltétel, a nyilatkozat

²⁴ A polgári jog egyes szabályainak módosításáról szóló 1967. évi 39. törvényerejű rendelet módosítása nyomán.

²⁵ <http://www.kislexikon.hu/tavgepiro.html>

²⁶ A régi Ptk. ezen szakaszát megállapító 2004. évi CXIX. törvény lakonikus egyszerűséggel a következőképpen magyarázta a szabályozási szükségletet: „[a]z állampolgárok jogbiztonságának biztosítása és a bírósági jogalkalmazás világosabbá tételének érdekében a Ptk. 38. § (2) bekezdése akként módosul, hogy a telefax (távmásoló) alkalmazása – a távgépíróhoz hasonlóan – írásbeli nyilatkozattételnek minősül”.

megtételének időpontja az okiratból megállapítható volt. A telefaxszal küldött okiratok esetén annyiban volt más a helyzet, hogy a jognyilatkozatot a nyilatkozattevő hagyományosan papír alapon tette meg, és kizárólag annak közlésére került sor telekommunikációs eszköz használatával, azzal, hogy a címzett a jognyilatkozat másolatát kép formátumban kapta kézhez.

Mindhárom esetben elmondható, hogy a jognyilatkozat közlése távközlő eszköz segítségével, de papír alapon történt. Az kétségtől elmondható, hogy ezeknél a nyilatkozatoknál a papír alapú okiratokhoz képest többletfeltételeket nem támasztott a jogalkotó, és nyilván a gazdasági életben népszerű kommunikációs formák jogi minősítését végezte el.

Napjainkban a digitális térben azonban már más jellegű jognyilatkozatokkal találkozhatunk, ami a normatív szabályozás szempontjából azért bír jelentőséggel, mert a jogalkalmazóknak ezeket kell a Ptk. szerint megítélnie. Anélkül, hogy ezeket megpróbálnánk számba venni, az alábbiakat érdemes kiemelni. Talán a legnagyobb vitát az elektronikus kommunikáció egyik bevett eszköze, az e-mail jogi megítélése váltotta ki. Úgy gondolom, hogy az e-mailen történő kommunikációnak is két, eltérő formája van, hiszen klasszikusan előfordulhat a csatolmányok nélküli elektronikus levél, amelyben a nyilatkozatot az e-mail szövegtörzse tartalmazza. Emellett viszont gyakori az is, amikor az e-mail csupán a korábban megtett jognyilatkozat közlésére szolgál, maga a jognyilatkozat pedig hagyományos módon, papír alapon született meg, és annak másolata az e-mail csatolmánya. Ez utóbbi leginkább a telefaxszal mutat hasonlóságot, amit a jogalkotó a korábbi szabályozásban joghatás kiváltására alkalmasnak ítélt. Érdemes arra is figyelemmel lenni, hogy a felek a szerződéses jogviszonyokban sok esetben kikötik, hogy az e-mailen küldött nyilatkozatokat írásbelinek fogadják el. A szerződés esetlegesen azt is tartalmazhatja, hogy a szerződő felek által meghatározott e-mail címről érkező elektronikus levél esetén kívánják ezt a joghatást biztosítani. Ebből pedig egyenesen következik az a kérdés, hogy a felek ebben a szerződéses kikötésben arról állapodtak meg, hogy az e-mailt a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésében foglalt feltételeket kielégítő nyilatkozatnak tekintik, vagy egyszerűen a szerződéses szabadság adta lehetőségekkel élve megegyezésük arra vonatkozik, hogy a közöttük lévő kötelmi jogviszonyban az e-mailt írásbeli nyilatkozatnak tekintik. Ezekre a kérdésekre szükség lenne megnyugtató választ találni.

Ahhoz, hogy a digitális térben született nyilatkozatok esetén csökkenjen a bizonytalanság, érdemes lenne a leggyakrabban felmerülő nyilatkozattételi

formák esetén²⁷ általános jelleggel megvizsgálni a Ptk. hármas konjunktív feltételeinek fennállását. Az ugyanis a Ptk. hatálybalépése óta eltelt tíz év alapján már most is kijelenthető, hogy a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésének értelmezésére nem áll rendelkezésre széles körű bírói gyakorlat vagy szakirodalom. Ebből és a rugalmas szabályozási technikából viszont az is következik, hogy a technika jelen állása alapján az írásbelinek tekinthető jognyilatkozatok köre nem vált világossá.²⁸

5. A Munka törvénykönyvének alakisági szabályai

Ha az írásbeliséggel összefüggő további normatív rendelkezéseket vizsgáljuk, meg kell említeni a munka törvénykönyvéről szóló 2012. évi I. törvény (a továbbiakban: Mt.) 22. § (2) bekezdését, amelynek *a)* pontja szerint írásbelinek kell tekinteni a jognyilatkozatot, ha annak közlése a jognyilatkozatban foglalt információ változatlan visszaidézésére, a nyilatkozattevő személyének és a nyilatkozattétel megtétele időpontjának azonosítása alkalmas elektronikus dokumentumban kerül sor. Ez a rendelkezés az Mt. elfogadása óta hatályos, az Mt. 22. §-hoz fűzött indokolás azonban szűkszavúan kizárólag azzal támasztja alá a szabályozást, hogy az „a joggyakorlattal egyezően egészíti ki az írásbeli megállapodás egyes formai kellékeit”. A Ptk. és az Mt. normaszövege eltér, ugyanis az Mt. szűkebb körben minősíti a jognyilatkozatot írásbelivel egyezőnek, mivel az Mt. csak dokumentumba foglalás esetén alkalmazza ezt a fikciót, ezen belül az Mt. a jognyilatkozatban foglalt tartalom helyett az információ kifejezést használja, ez azonban lényegi különbséget nem jelent.

Az Mt. 22. § (2) bekezdés *b)* pontja emellett bizonyos, kimerítő jelleggel felsorolt – a munkáltatót terhelő – tájékoztatási kötelezettség esetén írásbelinek

²⁷ A digitális tér kommunikációs eszköze – a teljesség igénye nélkül – az e-mail, a rövid szöveges üzenet (SMS), az egyéb kommunikációs platformokon született üzenet, a biometrikus azonosítással (pl. biometrikus aláírás) megtett nyilatkozat, valamint a kép- és hangfelvétel.

²⁸ Ha a bírósági gyakorlatot vizsgáljuk, az írásba foglaltnak tekinthető jognyilatkozatok köre a sajtóhelyreigazítási perekben merül fel legélesebben, hiszen ott az írásbeli kérelem elküldése a sajtó-helyreigazítási per megindításának jogszabályi előfeltétele. Ezekben az ügyekben a kérelmező jellemzően e-mailben küldi meg a kérelmét, így a bíróság esetről esetre azt vizsgálja, hogy az megfelel-e az írásbeliség követelményének. Sokat hivatkozott ezen felül a gyermek jogellenes elvitele iránt indított perben született BH 2018. 227 számú döntés, ahol az édesapa által írt rövid szöveges üzenetet (sms) a bíróság joghatás kiváltására alkalmasnak ítélte meg. Meg kell azonban jegyezni, hogy az utólagos hozzájáruló nyilatkozatra a jogszabály meghatározott alakot nem rendel, így a perben nem azt vizsgálta a bíróság, hogy az sms írásbelinek tekinthető-e.

tekinti a tájékoztatást abban az esetben is, ha azt a munkáltató a helyben szokásos és általában ismert módon közzéteszi. Az Mt.-nek az írásbelinek tekinthető jognyilatkozattal összefüggő szabályai több mint tíz éve hatályosak, és nagyon eltérő gyakorlat alakult ki a munkaügyi perekben, mivel több eseti döntés írásbelinek minősítette az e-mailen vagy sms-ben közölt nyilatkozatokat.²⁹ Az Mt.-vel egyező fikciót állít fel egyébként az elektronikus dokumentumok tekintetében számos más jogállási törvény is.³⁰ A munkajogi szabályozás részletesebb ismertetése nélkül annyit érdemes megjegyezni, hogy gyakrabban előfordulnak az Mt. 22. §-át értelmező döntések, a munkaügyi perekben a bíróságok pedig leginkább az e-mailt és az sms-t mint digitális nyilatkozattételi formát vizsgálgják és értékelik.

6. Társasági jogi előírások

A társasági jogban a Ptk. 3:91. §-a a gazdasági társaságok közös szabályai között általános jelleggel előírja, hogy a társasággal kapcsolatos jognyilatkozatot – így a társasági határozatot is – írásba kell foglalni. A Ptk. ezen felül arról is rendelkezik, hogy ha a társaság létesítő okirata lehetővé teszi, a jognyilatkozat elektronikus hírközlő eszközök útján is megtehető vagy közölhető, azonban ennek feltételeit és módját a létesítő okiratnak tartalmaznia kell. A Hármas Könyv speciális rendelkezése tehát felülírja a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésében szereplő generális szabályt, és a digitális térben megtett jognyilatkozatokat akkor tartja joghatás kiváltására alkalmasnak, ha a társaság tagjai a létesítő okiratban mint szerződésben ebben kifejezetten megállapodnak és meghatározzák a jognyilatkozat digitális térben való megtételének szabályait.³¹

²⁹ Ld. bővebben: a Fővárosi Ítéltábla Mf.31.130/2020/8. számú határozata, a Debreceni Ítéltábla Mf.50042/2020/13. számú határozata, a Fővárosi Törvényszék Mf.680583/2017/4. számú határozata, a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság M.515/2019/16. számú határozata, a Fővárosi Közigazgatási és Munkaügyi Bíróság M.2399/2016/10. számú határozata.

³⁰ A honvédek jogállásáról szóló 2012. évi CCV. törvény 7. § (2) bekezdése, a közszolgálati tisztviselőkről szóló 2011. évi CXCV. törvény 20. § (3) bekezdése, a Nemzeti Adó- és Vámhivatalról szóló 2010. évi CXXII. törvény 16/F. § (6) bekezdése, a rendvédelmi feladatokat ellátó szervek hivatásos állományának szolgálati jogviszonyáról szóló 2015. évi XLII. törvény 6. § (4) bekezdése, a különleges jogállású szervekről és az általuk foglalkoztatottak jogállásáról szóló 2019. évi CVII. törvény 16. § (7) bekezdése, a kormányzati igazgatásról szóló 2018. évi CXXV. törvény 7. § (8) bekezdése, a pedagógusok új életpályájáról szóló 2023. évi LII. törvény 19. § (2) bekezdése.

³¹ Ennek alátámasztására lásd a BH 2018.4.121 számú és a Kúria Gfv.30.491/2017/2. számú határozatát.

Található olyan eseti döntés, amely a Ptk. 3:91. § (2) bekezdését úgy értelmezi, hogy a digitális úton tett jognyilatkozat – a felek megállapodása esetén – a Ptk. 6:7. § (3) bekezdése szerinti általános szabályok szerint tekinthető írásbelinek.³² Ennek némiképp ellentmondani látszik a normaszöveg azon része, amely kifejezetten előírja, hogy a társaság tagjainak mint szerződő feleknek meg kell határozniuk az elektronikus hírközlő eszközök használatának feltételeit és módját. Ha a jogalkotó célja az lett volna, hogy a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésében foglaltakat a társasági jogban csak a felek erre irányuló megállapodása esetén teszi alkalmazhatóvá, úgy a normaszövegben erről rendelkezett volna. A társasági jogviszonyokban véleményem szerint a felek szabadsága arra is kiterjed, hogy megállapodásukkal rendezhetik, a digitális térben tett jognyilatkozatok közül melyek azok, amelyeket joghatás kiváltására alkalmasnak ítélnek. Itt pedig szintén felmerül a kérdés, hogy a szerződési szabadság kiterjedhet-e arra, hogy a felek maguk – nem a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésében foglaltaknak megfelelő módon – határozzák meg, hogy mely nyilatkozatokat tekintenek egymás közötti viszonyukban írásbelinek.

Az is kérdéses azonban, hogy a Ptk. 3:91. § (2) bekezdése szerint megtett nyilatkozatok esetén a jogalkotó vajon arról kívánt rendelkezni, hogy a létesítő okiratnak megfelelő digitális nyilatkozatok ugyan nem minősülnek írásbelinek, de joghatás kiváltására alkalmasak vagy arról, hogy a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésében előírt kritériumoknak esetlegesen meg nem felelve minősülnek írásbelinek. Ennek megválaszolása azonban már a bírói gyakorlat elemzését követően történhet meg.

7. A pénzügyi közvetítőrendszerben megtett digitális jognyilatkozatok

Végezetül az utolsó nagy ágazat, aminek a szabályozását érdemes a digitális jognyilatkozatok kapcsán megvizsgálni, az a pénzügyi közvetítőrendszer. Ez az ágazat azért bír kiemelt jelentőséggel a digitális térben tett nyilatkozatok kapcsán, mert meghatározó azon fintech cégek jelenléte, amelyeknek célja az innováció és a digitális technikák alkalmazásának elősegítése a pénzügyi és a kiegészítő pénzügyi szolgáltatások terén. Másrészt a pénzügyi közvetítőrendszer felügyelt ágazat, és a Magyar Nemzeti Bank (a továbbiakban: MNB) felügyeleti tevékenysége lehetőséget biztosít az ágazatban a jogszabályok egy-

³² Debreceni Ítéltábla Pf.20.027/2021/5. számú határozata.

séges alkalmazásának elősegítésére. A fenti okok alapján tehát ez a jogterület alkalmas arra, hogy egyes digitális technikák esetén az alakisági feltételek fennállása biztosított legyen, ebből pedig az következik, hogy a motorja lehet a technológiai fejlődés adta lehetőségeknek.³³ A pénzügyi közvetítőrendszer szereplői által használt digitális technikák tárháza rendkívül széles, jelen esetben az írásbeliséggel összefüggő általános szabályokra térek ki, azzal, hogy véleményem szerint a papírintes ügyintézés a pénzügyi szektor egyik fő célkitűzésévé vált.

A digitális technikák alkalmazása a szerződéskötések során a pénzpiacra a leghangsúlyosabb, elsősorban a kölcsönszerződéseknel és a számlaszerződéseknel figyelhető meg. Az írásbelinek minősülő jognyilatkozatokra elsőként speciális ágazati szabályok vonatkoztak, a hitelintézetekről és a pénzügyi vállalkozásokról szóló 2013. évi CCXXXVII. törvény (a továbbiakban: Hpt.) 6. § (1) bekezdés 4a. pontja digitális csatornaként az azonosított elektronikus út fogalmát határozta meg. Az azonosított elektronikus út olyan személyre szabott elektronikus eljárás, amely a nyilatkozattevő személyének és a nyilatkozat megtétele időpontjának egyértelmű azonosítására és a jognyilatkozat tartalmának változatlan visszaidézésére alkalmas formában teszi lehetővé a jognyilatkozat megtételét. Véleményem szerint a Hpt. 2019 előtti szabálya nem tért el alapjaiban a Ptk. rendelkezéseitől. A Hpt. ugyan nem a jognyilatkozat közlésével összefüggésben állapította meg a jognyilatkozattal szemben támasztott követelményeket, valamint elektronikus eljárásról rendelkezett, azonban a három lényegi eleme az azonosított elektronikus útnak a tartalom, a nyilatkozattevő, valamint az időpont volt, hasonlóan a Ptk. 6:7. § (3) bekezdésében foglaltakhoz.

A Ptk. és a Hpt. részben eltérő szabályozása problémákat generált, emiatt 2019-ben módosult a Hpt.,³⁴ és hatályon kívül helyezésre került a speciális ágazati szabályozás, amelynek eredményeként mára már a pénzügyi szolgáltatásoknál is a magánjogi kódex generális szabályait kell alkalmazni. A pénzügyi közvetítőrendszer további szereplőinél a digitális írásbeliségre speciális szabályokat nem találhatunk, az ágazat sajátosságaira tekintettel a digitális technikák alkalmazása mégis eltér a gazdaság más szegmenseitől.

³³ Azzal ugyanis, hogy a pénzügyi intézmények számára kötelező uniós pénzmossási irányelvnek megfelelő ügyfélátvilágítás digitális formában is elvégezhető, megnyílt az út a digitális úton kötött szerződések felé. A pénzügyi közvetítőrendszerben a piaci verseny egyik fő tényezője az ügyfelek számára gyors és kényelmes szolgáltatások nyújtása.

³⁴ A 2018. évi CXXXVI. törvény hatályon kívül helyezte a Hpt. 279. § (1a) bekezdését, amely elektronikus úton történő szerződéskötést szabályozta, valamint módosította a 279. § (1) bekezdését, hatályon kívül helyezte az elektronikus aláírással ellátott elektronikus okirati formával kapcsolatos szövegrészt.

8. Közjogi szabályozás magánjogi jogviszonyokra

Végül a magánjogi szabályokkal összefüggésben meg kell említeni az elektronikus ügyintézés és a bizalmi szolgáltatások általános szabályairól szóló 2015. évi CCXXII. törvényt (a továbbiakban: E-ügyintézési tv.), amely ugyan alapvetően közjogi rendelkezéseket tartalmaz, azonban 2024. január 1-től a magánjogi jogviszonyokra nézve egy külön részben ad szabályozást.³⁵ Az új szabályokat megállapító törvényhez fűzött indoklás a módosítás indokaként azt emeli ki, hogy a szabályok célja az elektronikus magánokiratok írásbeliségevel kapcsolatos jogértelmezési bizonytalanság megszüntetése. Az indoklás kiemeli, hogy „a Ptk. 6:7. § (3) bekezdése hatályban marad”, az E-ügyintézési tv. pedig csak az írásba foglalt elektronikus magánokirat fogalmát határozza meg, de az E-ügyintézési tv.-ben meghatározottakon kívül más jognyilatkozat is megfelelhet az írásbelinek minősülő nyilatkozattal szemben támasztott, Ptk. 6:7. § (3) bekezdése szerinti követelményeknek.

A fenti szabályozási célnak az E-ügyintézési tv. egyrészt úgy próbál meg eleget tenni, hogy az elektronikus aláírással és elektronikus időbélyegzővel ellátott elektronikus dokumentumot³⁶ a Ptk. 6:7. § (2) és (3) bekezdése alapján deklarálja írásba foglaltnak. Ezzel kapcsolatosan viszont véleményem szerint az alábbi probléma merül fel. A Ptk. 6:7. § (2) bekezdése arról rendelkezik, hogy eltérő rendelkezés hiányában a jognyilatkozat akkor minősül írásba foglaltnak, ha jognyilatkozatát a nyilatkozó fél aláírta. Ez pedig a hagyományos írásbeli okirat meghatározása, kiegészítve a Ptk. 6:7. § (1) bekezdésének követelményével, miszerint az írásbeli jognyilatkozat érvényességi kelléke az, ha annak lényeges tartalmát írásba foglalták. A Ptk. 6:7. § (3) bekezdése pedig azt a hármas feltételt rögzíti, amikor a jogalkotó az írásbeliség joghatását kapcsolja a digitális térben létrejött jognyilatkozathoz. A normaszöveg szerint tehát az elektronikus aláírással és elektronikus időbélyegzővel ellátott elektronikus dokumentum egyszerre megfelel az írásbeli és az írásbelinek minősülő jognyilatkozattal szemben támasztott magánjogi követelményeknek is. Véleményem szerint azonban nincs olyan nyilatkozat, amely egyszerre meg tud felelni mindkét kritériumnak, mivel a Ptk. 6:7. § (3) bekezdése azokra a nyilatkozatokra

³⁵ A E-ügyintézési tv. Ötödik/A. részét az egyes gazdasági, vagyongazdálkodási és postaügyet érintő törvények módosításáról szóló 2023. évi XLVI. törvény állapította meg. Az E-ügyintézési tv.-t felváltó, a digitális államról és a digitális szolgáltatások nyújtásának egyes szabályairól szóló 2023. évi CIII. törvény szintén tartalmazza a fenti rendelkezéseket.

³⁶ Meg kell jegyezni, hogy az állami elektronikus aláírás szolgáltatás, az azonosításra visszavezetett dokumentumhitelesítés-szolgáltatás esetén már nem követelmény az időbélyegző használata, ennek indokát azonban a jogalkotó nem adja.

ad szabályozást, amelyek nem teljesítik a 6:7. § (1) és (2) bekezdésében foglalt feltételeket.³⁷ Ezen túlmenően pedig a szabályozással kapcsolatosan további dogmatikai jellegű probléma is felmerül. Egyrészt az, hogy a Ptk. 6:7. § (2) bekezdése az írásbeli jognyilatkozat esetén nem követeli meg érvényességi kélekként a keltezt, vagyis a papír alapú dokumentum érvényességéhez fő szabály szerint nem szükséges azt keltezéssel ellátni. Véleményem szerint a hagyományos magánjogi értelemben vett elektronikus dokumentumon³⁸ elhelyezett elektronikus aláírás esetén – csak azért, mert nem papír alapú okiratról van szó – nem várható el többletfeltételként a dokumentum keltének megállapítása érdekében az elektronikus időbélyegző használata. Ezzel a kógens szabályozással viszont – véleményem szerint átgondolatlan – korlátok közé kerülnek a jognyilatkozatok. A harmadik probléma az elektronikus dokumentum okirattá minősítése körében merül fel. A 910/2014/EU rendelet³⁹ 3. cikk 35. pontja és egyéb iránt az E-ügyintézési tv. 104/B. § (6) bekezdése szerint is az elektronikus dokumentum elektronikus formában, különösen szöveg, hang-, képi vagy audiovizuális felvétel formájában tárolt bármilyen tartalom. Az E-ügyintézési tv. azzal, hogy elektronikus magánokiratnak tekinti a meghatározott feltételeket teljesítő elektronikus dokumentumot is, egyben azt is jelenti, hogy a hang-, a képi vagy audiovizuális felvétel formájában tárolt információt is okiratként definiálja, amely álláspontom szerint dogmatikailag egyértelműen nem helyes, hiszen okiratnak írásjegyeket tartalmaznia kell.

Az E-ügyintézési tv. emellett 2024-től – a Ptk. 6:7. § korábbi (3a) bekezdésében foglaltakhoz hasonlóan – úgy rendelkezik, hogy az ingatlannal kapcsolatos, az öröklési jogi, a családjogi, valamint a társasági jogi jogviszonnyal összefüggő jognyilatkozat esetén kizárólag szöveg formájában rögzített elektronikus magánokirat minősülhet írásba foglaltnak. A Ptk. korábbi normaszövegéhez képest az eltérést lényegében az jelenti, hogy az E-ügyintézési tv. a pénzügyi szolgáltatási tevékenységre már nem tartja fenn a korlátozást. A Ptk. korábban hatályos 6:7. § (3a) bekezdéséhez fűzött indokolás⁴⁰ szerint ennek a szabálya-

³⁷ Nincs értelme viszont annak, hogy a többen benne van a kevesebb, vagyis ami írásbeli jognyilatkozat, az megfelel az írásbelinek minősülő nyilatkozat feltételeinek is. Ezzel a megoldással ugyanis azt is mondhatnánk, hogy az írásbeli jognyilatkozat egyben megfelel a szóbeli jognyilatkozat kritériumainak is.

³⁸ Ez a különbségtétel azért indokolt, mert az E-ügyintézési tv. is meghatároz egy elektronikus dokumentum fogalmat.

³⁹ Az Európai Parlament és a Tanács 2014. július 23-i 910/2014/EU rendelete a belső piacon történő elektronikus tranzakciókhoz kapcsolódó elektronikus azonosításról és bizalmi szolgáltatásokról, valamint az 1999/93/EK irányelv hatályon kívül helyezéséről.

⁴⁰ A Ptk. 6:7. § (3a) bekezdésének szövegét a 2021. évi CXXII. törvény állapította meg.

zásnak a célja az volt, hogy az ott meghatározott jogviszonyok esetén kizárólag magasabb biztonsági szintet garantáló elektronikus formában jöhessen létre elektronikus okirat azzal, hogy az adott ágazati jogszabály a Ptk. rendelkezésétől eltérhet. A jogalkotói szándék szerint az E-ügyintézési tv. 104/B. § (2) bekezdése ezt a rendelkezést tartja fenn, kivételt jelent azonban a pénzügyi szolgáltatási jogviszonyok köre. Az E-ügyintézési tv. ugyanis az MNB felügyelete alá tartozó szervezeteknél a pénzmosási törvény szerinti ügyfélátvilágításhoz használt, jogszabályban meghatározott eszköz vagy rendszer útján azonosított ügyfél által az aláírás időpontjának azonosítására is alkalmas egyszerű elektronikus aláírásával ellátott elektronikus dokumentumot teljes bizonyító erővel ruházza fel. Ez a rendelkezés lényegében a veszélyhelyzet ideje alatt elektronikus úton megkötött pénzügyi szolgáltatási szerződésekről szóló 689/2020. (XII. 29.) Korm. rendelet, majd annak hatályvesztését követően a veszélyhelyzettel összefüggő átmeneti szabályokról szóló 2021. évi XCIX. törvény 46. §-ában foglalt normaszöveg átemelését jelenti. A jogalkotó ezzel a videobanki és internetbanki szolgáltatások alkalmazásának engedett teret a digitalizációs törekvések megvalósítása érdekében.

Összegezve, az E-ügyintézési tv. fent említett rendelkezéseinek szabályozási célja az volt, hogy megoldja az elektronikus magánokiratok írásbeliségével kapcsolatos, közelebbről meg nem határozott jogértelmezési bizonytalanságot. Véleményem szerint ez a szabályozás inkább csak további kérdéseket és problémákat generál, a kógens és a diszpozitív szabályozáson túlmenően a jognyilatkozatokat típusai, az okirat és a dokumentum fogalma, az alaktság és a bizonyító erő összemosása körében.

9. Zárzó

Az írásbelinek minősülő jognyilatkozattal összefüggő ágazati szabályozás folyamatos változás alatt áll, hiszen számtalan jogszabályi rendelkezést lehetett volna még megemlíteni, amelyek döntően az elmúlt évek pandémiás helyzetéből fakadó vagy azt erősítő digitalizációs igények miatt emelkedtek normatív szintre. Ugyan az írásbelinek minősülő jognyilatkozatok kapcsán a bírói vagy a jogalkalmazói gyakorlat elemzése meghaladta volna a rendelkezésre álló kereteket, de talán így is látható, hogy a 2014 óta hatályos Ptk.-beli szabály nem igazán tudott érvényesülni a technológia folyamatos és sok esetben ugrásszerű fejlődése során, hiszen továbbra is bizonytalanság tapasztalható a digitális nyilatkozatok jogi megítélésekor, ide nem értve az elektronikus aláírást. Hiába

állandó tehát a szabályozási környezet, ez olyan jelentős mértékű bizonytalanságot hordoz magában, amely véleményem szerint nem előremutató.

Elkerülhetetlen tehát az, hogy nagyobb figyelem háruljon a Ptk. 6:7. § (3) bekezdése szerinti feltételek értelmezésére és a digitális technikák elemzésére a jogalkalmazás egységesítése érdekében.

Az is látható egyébként, hogy a pénzügyi közvetítőrendszer az az ágazat, ahol a digitalizáció a leginkább utat tör magának, az MNB hatékony közreműködése mellett. A pénzügyi szolgáltatók azonban speciális helyzetben vannak, egyrészt azért, mert olyan cégek közreműködését vehetik igénybe, amelyek innovatív technikákat fejlesztenek, másrészt pedig olyan pénzügyi és infrastrukturális háttérrel rendelkeznek az új technológiák bevezetésére, amelyekkel a magánszemélyek és egyes gazdasági szereplők bizonyosan nem. A pénzügyi közvetítőrendszer tehát nem az e-mailes vagy szöveges üzenetekkel történő kommunikáció elterjedésében hat majd közre, azonban azok jogi megítélésének tisztázása is elkerülhetetlen.